

نیمه دوم ۹۴-۹۳

حقوق بین الملل عمومی (۲)

گزیده مطالب و یادداشتهای دانشجو

تنظیم: مقداد آقایی

استاد سرکار خانم عجبانی

حقوق دریاها و آبراه های بین المللی

یکی از شعبات نوین حقوق بین الملل می باشد و آن مجموعه اصول و قواعدی است که بر روابط میان تابعان حقوق بین الملل در مناطق مختلف دریائی و آبراه های بین المللی حاکم است.

آبهای داخلی

آبهائی که در پشت خط مبدأ دریای سرزمینی قرار دارند به بیان دیگر آبهایی که بین ساحل یک کشور و خط مبدأ دریای سرزمینی واقع شده اند آبهای داخلی محسوب می شوند .

دریاهای بسته و نیمه بسته

عبارت است از خلیج ، آبراه ها یا دریائی که به وسیله چند کشور احاطه شده و از طریق یک گذر گاه باریک به دریای دیگر یا اقیانوس مرتبط گردیده و یا اینکه کاملاً یا در اصل از دریاهای سرزمینی و مناطق انحصاری و اقتصادی چند کشور تشکیل شده است

نظام حقوقی آبهای داخلی

آبهای داخلی تحت حاکمیت و سلطه کشور یا کشورهای ساحلی آن آبها قرار دارند و کشورهای دیگر حق کشتیرانی و بهره برداری از آنها را ندارند مگر با اجازه کشور یا کشورهای ساحلی با این توصیف حقوق دریاها برای کشتیهای خارجی که در اینگونه آبها رفت و آمد و یا توقف می کنند حقوق و آزادی هائی شناخته است.

حاکمیت کشور ساحلی بر آبهای داخلی

آبهای داخلی تابع کشوری می باشند اما کشورها می توانند مانند قلمرو خشکی در این آبها محدودیتهایی بر آزادیهای خود ایجاد کنند.

شرایط ورود کشتی های خارجی به آبهای داخلی

۱- کشتی های خصوصی و تجاری

امروز در اکثر کشورها بدون آنکه قبلاً اسامی بنادر مخصوص تجارت خود را اعلام نمایند عملاً آنها را به روی کشتی های خصوصی و تجاری خارجی گشوده نگه می دارند به شرطی که آن کشتی ها اولاً مقررات ورود ، خروج و توقف در بنادر را رعایت کنند . ثانیاً کشورساحلی حق داشته باشد هرگاه که منافع و مصالح ملی و حیاتی خود را به تشخیص خود در خطر دید بنادرش را مسدود کند ، آزادی ورود کشتی های خصوصی و یا تجاری (خارجی) به آنها داخلی و حق عبور بی ضرر در دو مورد تابع اراده یا موافقت کشور ساحلی نمی باشد:

الف) آزادی ورود کشتی هایی که در وضعیت اضطراری قرار دارند

ب) حق عبور بی ضرر در آبهای که قبل از لازم الاجراء شدن عهدنامه ۱۹۸۲ حقوق دریا ها جزء آبهای داخلی محسوب می شدند اما پس از آن در مناطق دیگر قرار گرفتند

۲- کشتی های دولتی و یا جنگی

کشتی های دولتی (غیر تجاری) و جنگی تابع نظام حقوقی خواص هستند زیرا مظهر حاکمیت و استقلال کشور صاحب پرچم (**FLAG STATE**) می باشند و اجازه ورود آنها به آبهای داخلی و توقف در آنجا در زمان صلح متفاوت از زمان جنگ است در زمان صلح کشور ساحلی می تواند شرایط قانونی ورود و توقف کشتی های دولتی و جنگی را در بنادر و سایر آبهای خود تعیین کند و طی اعلامیه ای از طریق دیپلماتیک به سایر کشورها اطلاع اما در زمان جنگ این اجازه کاملاً تابع اراده کشور ساحلی است

نکته : خط مبدا سرزمینی نباید به نحوی مورد بررسی قرار بگیرد که دریای سرزمینی دولت دیگر را از دریای آزاد یا منطقه انحصاری اقتصادی قطع نماید

آبهای مجمع الجزایری

مقصود منطقه دریائی است که داخل خطوط مرزی کشور(مبداء) مجمع الجزایری قرار می گیرد به بیان دیگر کلیه آبهای که در پشت خطوط مبداء کشور مجمع الجزایری واقع می شوند آبهای مجمع الجزایری نامیده می شوند . مثل : ژاپن ، فلیپین اندونزی انگلستان ، زلاندو

برای کشورهای مجمع الجزایری حقوق و الزاماتی مقرر شده

- ۱- احترام به موافقت نامه های موجود با سایر کشورها
- ۲- رسمیت شناختن حقوق ماهیگیری سنتی سایر کشورها
- ۳- رسمیت شناختن کلیه فعالیتهای قانونی کشورهای همجوار در برخی از مناطق که جزء آبهای مجمع الجزایری هستند
- ۴- رعایت مصونیت کابلها زیر دریائی که قبلاً توسط سایر کشورها تعبیه شده است این مصونیت شامل نگهداری تعمیرات کابلهای قدیمی می باشد و شامل اقدامات جدید نمی شود .
- ۵- تامین و تضمین آزادی کشتیرانی و حق عبور بی ضرر از آبهای مجمع الجزایری برای کلیه کشورها
- ۶- تامین و تضمین آزادی پرواز بر فراز آبهای مجمع الجزایری

قواعد حقوقی مشترک قابل اجراء در دریای سرزمینی

اصولا کشتی های کلیه کشورها بی آنکه تفاوتی میان آنها از حیث نوع کشتی ها وجود داشته باشد از حق عبور بی ضرر در دریای سرزمینی برخوردارند

عبور شامل عمل کشتیرانی در دریای سرزمینی به چه منظور است ؟

- ۱- عبور کشتی ها از دریاهای سرزمینی بدون ورود به آبهای داخلی و بی آنکه در لنگرگاه ها و تاسیسات بندری که خارج از آبهای داخلی واقع شده توقف نمایند
- ۲- عبور کشتیها از دریاهای سرزمینی به قصد ورود به آبهای داخلی یا خروج از آنها
- ۳- توقف و لنگر انداختن کشتی ها به علت قوه قهریه یا خرابی آنها و بطور کلی حدودی که لازمه کشتیرانی عادی است و یا منظور از توقف یاری رساندن به اشخاص کشتی ها یا ناوهای هواپیمائی باشد که در معرض خطر قرار دارد این عبور باید پیوسته، مدام و سریع باشد .

فعالتهایی که مخل عبور بی ضرر می شود

- ۱- تهدید یا توسل به زور علیه حاکمیت یا تمامیت ارضی کشور ساحلی
- ۲- تمرین یا رزمایش نظامی
- ۳- گرد آوری اطلاعات دفاعی و امنیتی (جاسوسی)
- ۴- اقدامات تبلیغاتی که هدف آنها اختلال در امور دفاعی و امنیتی باشد
- ۵- آلودگی عمدی و شدید محیط زیست مغایر با حقوق بین المللی

منطقه انحصاری اقتصادی

یعنی قبلا در آن جا ماهیگیری صورت می گرفته و کشورهای ساحلی آنرا جزء حقوق خود می دانند که ممکن است سرمایه ملی جانداران آن منطقه از بین برود پس برای جلوگیری منطقه انحصاری اقتصادی احداث می شود که عرض آن ۲۰۰ مایل از خط مبدا می باشد . از نظر حقوقی هم حقوق کشور ساحلی و هم کشورهای ثالث را مورد توجه قرار می دهد .

ماهیت حقوقی منطقه انحصاری اقتصادی

الف (حقوق و صلاحیتها و تعهدات کشور ساحلی (ب) حقوق و تعهدات سایر کشورها (ج) سایر حقوق و صلاحیتها

الف (حقوق و صلاحیتها و تعهدات کشور ساحلی

- ۱- حقوق حاکمه به منظورهاى اکتشاف بهره بردارى حفاظت و مدیریت منابع طبیعی جاندار یا بی جان در بستر دریاها زیر بستر دریاها و آبها
- ۲- سایر فعالتهای مربوط به اکتشافات و بهره برداری از منطقه انحصاری اقتصادی از جمله استفاده از بادهای، آبها و جریانهای دریائی برای تولید نیرو

۳- صلاحیت انجام امور ذیل طبق مقررات و عهدنامه حقوق دریاها :

- احداث و استفاده از جزایر مصنوعی تاسیسات و ساختمانها
- تحقیقات علمی دریائی
- حفظ و نگهداری محیط دریائی

ب) حقوق و تعهدات سایر کشورها

کلیه کشورها اعم از کشورهای ساحلی یا بدون ساحل از آزادی کشتیرانی ، آزادی پرواز ، آزادی برقرارکردن کابلها و لوله های زیردریایها و نیز سایر آزادیهای مشروع بین المللی در منطقه انحصاری اقتصادی طبق عهدنامه حقوق دریاها برخوردارند

ج) سایر حقوق و صلاحیتها

اگر تعارضی میان منافع کشورساحلی و سایر کشورها پیش آید این تعارض باید بر پایه اصل انصاف و با در نظر گرفتن کلیه شرایط و اوضاع و احوال مربوط و اهمیتی که منافع مورد نظر برای طرفین ذینفع و برای جامعه بین الملل دارد حل و فصل گردد.

مناطق امنیت در منطقه انحصاری اقتصادی

عهدنامه حقوق دریاها به کشورهای ساحلی اجازه داده است تا به منظور امنیت کشتیرانی و جزایر مصنوعی ، تاسیسات و ساختمانهای احداثی در منطقه انحصاری اقتصادی اطراف آن جزایر تاسیسات و ساختمانها را مناطق امنیت اعلام نمایند محدوده این مناطق نباید از مسافتی به ۵۰۰ متر تجاوز کند .

نظام حقوقی فلات قاره

الف) حقوق و تعهدات کشور ساحلی ب) حقوق و تعهدات سایر کشورها

الف) حقوق و تعهدات کشور ساحلی

سایت دانشکده مقوق
طالبان

- ۱- حقوق حاکم بر کلیه منابع طبیعی فلات قاره از قبیل اکتشاف و بهره برداری از منابع طبیعی
- ۲- حق ایجاد جزایر مصنوعی تاسیسات ساختمانها یا سکوهای حفاری از قبیل اکتشاف و بهره برداری از منابع طبیعی
- ۳- حق ایجاد منطقه ای به شعاع ۵۰۰متر در اطراف تاسیسات مذکور بعنوان منطقه امنیت به شرطی که محل آزادی کشتیرانی نگردد.
- ۴- بهره برداری از فلات قاره به شیوه حفر دالانهای زیر زمینی
- ۵- عدم لطمه به حقوق و آزادیهای سایر کشورها و یا ممانعت از اعمال آن به روش غیر قابل توجیه

ب) حقوق و تعهدات سایر کشورها

- ۱- حقوق کشور ساحلی در فلات قاره نباید به نظام حقوقی آبها فوقانی آن یا قلمرو هوایی مافوق آن آبها خدشه ای وارد آورد
- ۲- آزادی کشتیرانی
- ۳- آزادی قرار دادن کابلها و لوله های زیر دریا
- ۴- سایر حقوق شناخته شده در عهدنامه حقوق دریاها
- ۵- عدم خدشه به حقوق و آزادیهای کشور ساحلی

تفاوت فلات قاره با منطقه انحصاری اقتصادی

- ❖ عرض فلات قاره ممکن است از ۲۰۰ مایل تجاوز کند اما عرض منطقه اقتصادی حداکثر همان ۲۰۰ مایل است
- ❖ حقوق کشور ساحلی در فلات قاره یک حقوق ذاتی است؛ اما حقوق کشور ساحلی در منطقه انحصاری اختیاری است
- ❖ آبهای فوقانی فلات قاره در محدوده ۲۰۰ مایلی جزء منطقه انحصاری اقتصادی نیز محسوب می شوند، در صورتی که آبهای منطقه انحصاری اقتصادی ماهیت همان منطقه را دارد
- ❖ بهره برداری از فلات قاره شامل منابع جاندار متحرک (مثل ماهی) نمی شود حال آنکه منطقه انحصاری و اقتصادی شامل کلیه منابع معدنی جاندار و بی جان می شود.
- ❖ در منطقه انحصاری و اقتصادی تعهد به حفظ موجودات زنده و احیانا مشارکت کشور ساحلی با سایر کشورها در انجام این تعهد وجود دارد در صورتی که این تعهد در مورد فلات قاره وجود ندارد.

موارد اعمال صلاحیت کلیه کشورها

- ۱- کشتیرانی بدون پرچم یا با پرچم تقلبی یا مصلحتی یا مشابه آنها
- ۲- جنایات بین المللی، ارتكابی در دریا
- ۳- قاچاق مواد مضر و داروهای روانگردان
- ۴- پخش برنامه های رادیو تلویزیونی غیر مجاز
- ۵- اعمال غیرمجاز علیه امنیت دریانوردی

سایت دانشکده حقوق
طالبان

مطالب زیر برداشتهای شفصی از مطالب کتاب می باشد ، لطفا به کتاب مراجعه فرمائید . از صفحه ۳۱۶ تا ۳۲۶

۱- کشتیرانی بدون پرچم یا با پرچم تقلبی یا مصلحتی یا مشابه آنها :

هرکشوری باید در دریا آزاد تنها با پرچم یک کشور که پرچم کشور متبوع اوست تردد کند در نتیجه کشتیهائی که بدون پرچم و با پرچم تقلبی و یا پرچم دو یا چند کشور در دریاهای آزاد در حرکت هستند، بدون تابعیت تلقی می شوند و تحت حمایت هیچ کشوری نیستند. در نتیجه هر کشتی جنگی میتواند علاوه بر بازدید و بررسی آن نسبت به اعمال صلاحیت کشور صاحب پرچم نسبت به آنها اقدام نمایند .

۲- جنایات بین المللی ارتكابی در دریای آزاد :

رسیدگی به جنایات بین المللی ارتكابی در دریای آزاد مثل نسل کشی در صلاحیت کلیه کشورهای عضو اساسنامه و در اعمال صلاحیت تکمیلی نسبت به صلاحیت ملی در صلاحیت دیوان کیفری بین المللی است .

محدوده آزادی و انواع آزادیها در دریای آزاد

- آزادی کشتیرانی
- کشتیرانی تحت پرچم سازمان ملل متحد
- آزادی کابل گذاری و لوله گذاری زیر دریاها
- حقوق کشورهای بدون ساحل در دریای آزاد
- آزادی ساخت جزایر مصنوعی
- سایر آزادیها

آزادی کشتیرانی

هر کشوری حق کشتیرانی با پرچم خود در دریاهای آزاد دارند، کشور صاحب پرچم کشتی در واقع کشور متبوع آن کشتی است و میان کشتی و برچم در واقع یک رابطه تابعیت رسمی ، اساسی و واقعی وجود دارد . البته در صلاحیت هر کشوری است که طبق مقررات خود شرایط ثبت و تابعیت به کشتیهها یا اجازه بر افراشتن پرچم خود را به کشتیههای معین دهند.

حقوق کشورهای بدون ساحل در دریای آزاد

کشورهای ساحلی حق دستیابی به دریاهای آزاد و از دریای آزاد به قلمرو خود را به منظور اعمال کلیه حقوق و آزادیهایی دارند که برای کشورها ساحلی شناخته شده است .

سایر آزادیها

- ۱- آزادی پرواز بر فراز دریاهای آزاد
- ۲- آزادی تحقیقات علمی
- ۳- آزادی ماهیگیری و صید سایر منابع جانداران دریایی

آثار حقوقی اصل آزادی دریاها

اصل صلاحیت انحصاری کشور صاحب پرچم

در خصوص شیوه اعمال صلاحیت کشور صاحب پرچم باید میان کشتیهای جنگی و دولتی غیر تجاری از یک سو و کشتیهای خصوصی اعم از تجاری یا غیر تجاری و دولتی تجاری از سوی دیگر قائل به تفکیک شد. کشتیهای جنگی و دولتی غیر تجاری در دریای آزاد از مصونیت قضایی کامل در مقابل سایر کشورها بجز کشور صاحب پرچم برخوردارند اما در مورد کشتیهای خصوصی و تجاری این مصونیت کامل نیست و استثناهای وارد بر اصل صلاحیت کشور صاحب پرچم حاکی از مجوز مداخله و اعمال صلاحیت سایر کشتیها نسبت به کشتیهای خارجی خصوصی و تجاری در دریای آزاد است.

حقوق دیپلماتیک و کنسولی

روابط دیپلماتیک و کنسولی بخش از روابط بین الملل است که حقوق بین الملل انرا انتظام داده اما ایجاد نکرده است. کلیه قواعد حقوقی در روابط دیپلماتیک سابقا ریشه عرفی داشت، عهدنامه جدید وین نظام عرفی را بهم ریخت و شکل تازه ای به روابط دیپلماتیک بخشید.

- ✓ نخستین شرط برقراری روابط دیپلماتیک آن است که طرفین آن روابط کشورها باشد.
- ✓ شرط دوم برقراری روابط دیپلماتیک شناسائی دولت یا حکومت توسط کشورهای طرفین روابط دیپلماتیک است
- البته شناسائی به خودی خود موجب برقراری روابط دیپلماتیک نمی گردد اما شرط لازم است هر چند که کافی نمی باشد.
- ✓ شرط سوم برقراری روابط دیپلماتیک اعزام هیئتهای دیپلماتیک دائم و رضایت متقابل کشورهاست این رضایت به گونه ای تقریبا رسمی بیان می شود.

ماموریت دیپلماتیک ویژه

یک ماموریت موقتی است ، شخصی که از طرف یک کشور نزد کشور دیگر فرستاده می شود نماینده آن کشور محسوب می شود مامور ویژه وظیفه انجام امور خاصی را بر عهده دارد که خصوصیات **دوجانبه بودن، موقتی بودن ، محدود بودن** را داراست مامور ویژه از طرف کشور فرستنده و با موافقت کشور پذیرنده تعیین می گردد، رئیس و اعضاء ماموریت ویژه از مزایا و مصونیت دیپلماتیک برخوردارند .

مزایای دیپلماتیک

- معافیت‌های مالیاتی
- معافیت بیمه های اجتماعی
- معافیت انجام خدمات
- شخصی، عمومی ، نظامی
- معافیت از پرداخت حقوق و عوارض گمرکی

خاتمه ماموریت دیپلماتیک

الف) قطع روابط دیپلماتیک

- تیرگی روابط
- بروز مخاصمات مسلحانه
- اقدام جمعی کشورها
- اقدام سازمان ملل متحد.

ب) علل مربوط به ماموران دیپلماتیک

- فوت
- بازنشستگی
- استعفاء

ج) علل مربوط به کشور فرستنده

- احضار مامور به هر دلیلی که باشد
- تبدیل یا تغییر محل ماموریت مامور
- خاتمه دادن به ماموریت مامور دیپلماتیک

سایت دانشکده حقوق
طالقان

د) علل مربوط به کشور پذیرنده

کشور پذیرنده می تواند از شناسائی ماموری که عنصر نا مطلوب شناخته شده خود داری کند ، عملا به خدمت او خاتمه داده و او را اخراج نماید .

پایان

تنظیم : مقداد آقایی

